

שני ההרים שנתחברו למחוז את אויבי ישראל הכנה לארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות

מואב זה לעומת זה - אחד מול השני, אלא בכך שאת ההר בארץ מואב ברא מלא נקיקים ומעורות, ולעומת זה את ההר בארץ ישראל ברא מלא קרנות של סלעים בולטים, ממש מול הנקיקים והמעורות שבהר מואב.

באותה שעה שישבו האמוריים מוכנים ומזומנים בתוך הר מואב, התהלכו להם ישראל במדבר בערבות מואב מתקרבים למעבר של נחל ארנון, והנה כאשר שמעו ההר בצדה של ארץ ישראל את הצעדים של בני ישראל ואת קול תורתם ותפלתם הממלאים את חלל המדבר, התרגש והזדעזע כל כך, עד שעקר ממקומו ויצא לקראת כנסת ישראל, כשפחה נאמנה היוצאת לקבל באהבה את פני גבירתה, אלא שבעודו יוצא לקראת ישראל זכה ההר להשגה גדולה, כי לא בחינם בראו הקב"ה מלא קרנות סלעים בולטים, הניצבים ממש מול הנקיקים והמעורות שבהר מואב.

"מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך"

איה עט סופר המסוגל לתאר את קולות האימה של הלוחמים האמוריים הקשוחים, העומדים מוכנים לירות על ישראל בחיצים, והנה הם רואים באימה ובזוועה, איך שההר ממול זז ממקומו ומכוון את קרנות סלעיו מול נקיקי מושבתם, החללים והמעורות מתמלאים בקרנות ההר המוחצים את כל אויבי ישראל לרסיסים, איברים ודמים צללו כעופרת במעמקי המים של נחל ארנון.

ההר שיצא מחוץ למחיצתו להתחבר עם הר מואב, חוזר שוב למקום בריאתו בצדה של ארץ ישראל, וכלל ישראל עוברים בנחל ארנון בלי לדעת איזה נס הצלה קרה להם כאן. אלא שאז כפי שרש"י מגלה לנו: "אמר הקב"ה מי מודיע לבני הניסים הללו. לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם, והבאר ירדה לתוך הנחל, והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים, ומוליכתן סביב המחנה, וישראל ראו ואמרו שירה. עלי באר, מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה."

לתוך הנחל, והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים, ומוליכתן סביב המחנה, וישראל ראו ואמרו שירה. עלי באר, מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה."

"זכרו נפלאותיו אשר עשה"

טרם שנצלול במים העמוקים של נס מופלא זה, הבה נשתף את כל בני המשפחה מסביב לשלחן השבת, להתבונן ולהשתעשע בדרך הפשט, במחזה המרהיב ביופיו של הנס הגדול בנחל ארנון, ונזכה גם לקיים בכך מקרא שכתוב (תהלים קה-ה): "זכרו נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטי פיו".

ובכן אחרי שיצאו ישראל ממצרים, נתגלגלו ארבעים שנה בחולות המדבר ממקום למקום. הרבה הרפתקאות, חלקם נפלאות וחלקם קשות, עברו עליהם, והנה הגיעו סוף סוף לסיום המסע, מוכנים לצאת מן המדבר ולהיכנס לארץ המובטחת - "ארץ זבת חלב ודבש". יש רק עוד מעבר אחד שהם צריכים לעבור דרך נחל ארנון - נחל עמוק וקצר שעובר בתווך, מפריד בין שני ההרים גבוהים, הר אחד נמצא בצדה של ארץ ישראל ומולו נמצא גם כן הר אחד בצדה של ארץ מואב.

שש מאות אלף רגלי הגברים מלבד רגלי הנשים והטף משתרכים להם בנחל בין שני ההרים, אין להם שום מושג על הנס הגדול שחולל להם הקב"ה טרם שנכנסו בנחל כדי להצילם ממות לחיים. וכי איך יכלו לדעת כי האמוריים ששמעו על ביאתם של ישראל דרך המדבר לכבוש את הארץ, נתחבאו בנקעים ובמערות שהיו במעבה ההר בצד מואב, ומילאו אותם בחיצים ובליסטראות כדי להכין מארב לישראל, לירות עליהם ממעלה ההר ולהורגם בשעה שעוברים בתוך הנחל למטה, עד שיתמלא הנחל ח"ו בדמי ההרוגים.

אולם הפלא ופלא איך הקב"ה הקדים רפואה למכה כבר בשעת בריאת העולם. לא רק בכך שברא את שני ההרים של ארץ ישראל וארץ

בפרשתנו פרשת חוקת (במדבר כא-ד): "על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון, ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב, ומשם בארה היא הבאר אשר אמר ה' למשה אסוף את העם ואתנה להם מים. אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה".

ופירש רש"י שמדובר כאן על הנס הגדול שנעשה לישראל בנחל ארנון, בגבול של ארץ מואב בדרכם להיכנס לארץ ישראל, כאשר עמדו לעבור בין שני ההרים - הר אחד בצד של ארץ ישראל ומולו הר אחד בארץ מואב:

"על כן יאמר, על חניה זו ונסים שנעשו בה, יאמר בספר מלחמות ה', כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו את והב וגו'... ואת הנחלים ארנון, כשם שמספרים בניסי ים סוף, כך יש לספר בניסי נחלי ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים, ומה הם הניסים, ואשד הנחלים, תרגום של שפך אשד, שפך הנחלים, שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם.

לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר, וההרים סמוכים זה לזה, אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה, והדרך עובר בתוך הנחל. אמרו אמוריים, כשיכנסו ישראל לארץ ישראל לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות.

והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן הנקעים כמין קרנות ושדיים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור, נזדעזעו ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה, ונתקרב לצד הר של מואב, ונכנסו אותן השדיים לתוך אותן נקעים והרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער, שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד מואב ונדבק בו, וזהו ונשען לגבול מואב.

ומשם בארה, משם בא האשד אל הבאר, כיצד, אמר הקב"ה מי מודיע לבני הניסים הללו. לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם, והבאר ירדה

הנס הנפלא של התחברות ההרים בגבול שבין מואב לארץ ישראל כדי למחוץ את האמוריים שנתחבאו בהר מואב

הקב"ה ברא את הר מואב עם נקיקים ומערות,
ואת ההר של הארץ עם קרנות בולטות, כדי להציל את ישראל

אויבי ישראל אינם יכולים להתקיים רק בנקיקים ומערות,
שהם רמז על מקומות שהם חלולים וריקים מקדושה

בגאולה העתידה תתפשט ארץ ישראל בכל הארצות,
ועל ידי זה ימחצו את כל כוחות הטומאה המתנגדים לקדושה

הוא יהיה מלך המשיח שיגאל אותנו לעתיד לבוא, ונרמז בכתוב (קהלת א-ט): "מ'ה ש'היה ה'וא שיהיה" - ראשי תיבות משה, כלומר מה שהיה בגאולה הראשונה ממצרים על ידי משה הוא שיהיה בגאולה האחרונה על ידו.

וכן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת בראשית כה:): על הכתוב (בראשית מט-י): "לא יסור שבט מיהודה, דא משיח בן דוד, ומחוקק מבין רגליו, דא משיח בן יוסף, עד כי יבא שיל"ה דא מש"ה, חושבן דא כדא". פירושו שיל"ה בגימטריא מש"ה. וכתב ב"אור החיים" הקדוש פרשת ויחי (בראשית מט-יא ד"ה יש) כי נשמת משיח תהיה כלולה מדוד המלך ומשה רבינו.

נמצא לפי זה כי לעתיד לבוא בתחיית המתים, יקח משה עמו את כל דור המדבר שמתו ונקברו במדבר, ויעברו באותם מ"ב מסעות שעברו ישראל ביציאתם ממצרים ויכנס עמהם לארץ ישראל. אולם עדיין לא העלינו ארוכה ומרפא ליישב, לשם מה יצרף הקב"ה אליהם לעתיד לבוא גם את אלו שיצאו מהגליות, שיעברו דרך המדבר לארץ ישראל כמקרא שכתוב: "והבאתי אתכם אל מדבר העמים".

ונראה להשלים הביאור בזה, על פי מה שדרשו במדרש (ויק"ר יג-ג) על מה שהתנבא הנביא על הגאולה העתידה (ישעיה נא-ד): "כי תורה מאתי תצא - אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא". והענין הוא כי לעתיד לבוא יתגלה הקב"ה לישראל בלי מסך המבדיל, כמו שכתוב (שם ל-ב): "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך". ופירש רש"י: "ולא יכנף, לא יתכסה ממך בכנף בגדיו, כלומר לא יסתיר ממך פניו. מוריך, הקב"ה המלמדך להועיל". וכן כתוב (שם נב-ח): "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

נמצא לפי זה כי לעתיד לבוא נזכה להשיג גילויים חדשים, על כל הנסים והנפלאות שעשה עמנו הקב"ה ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף, הנה כי כן מטעם זה יסובב הקב"ה שיעברו ישראל בגאולה

ונראה לבאר הענין בזה, על פי מה שמצינו חידוש עצום ברבינו בחיי (תחילת פרשת מסעי), לבאר מה שפירט הכתוב בפרשת מסעי מ"ב מסעות שעברו ישראל במדבר, כי בגאולה העתידה יצאו ישראל מהגליות בדרכם לארץ ממש דרך מסעות אלו במדבר, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ועוד יכלול סיפור המסעות תועלת אחרת כי ירמוז לעתיד, שהרי דברי הנביאים כולם מוכיחים שהגאולה האחרונה כדמיון הראשונה, וכשם שיצאו ישראל בגאולה ראשונה ממצרים אל המדבר, כן בגאולה האחרונה עתידים שיצאו הרבה מישראל אל המדבר, ויעברו במקומות האלה והקב"ה יכלכלם וינהלם שם כמו שעשה לישראל במדבר, והוא שאמר הנביא (יחזקאל כ-לה) והבאתי אתכם אל מדבר העמים, והכתוב הזה מדבר לעתיד בגאולה אחרונה".

אמנם כל מתבונן ישכיל ויבין שדבר זה צריך ביאור, לשם מה יסובב הקב"ה מסבב כל הסיבות, שבגאולה העתידה יצאו ישראל אל המדבר, ויעברו שוב במקומות הללו שכבר עברו ישראל כשיצאו ממצרים. והנה במאמר לפרשת מסעי (שנת תשס"ה) ביארנו הענין, על פי המבואר במדרש (במד"ר יט-יג) כי משה נפטר במדבר, כדי שייבא עמו את דור המדבר לעתיד לבוא:

"אמר לו הקב"ה למשה, שבחך הוא שהוצאת ששים רבוא, וקברתם במדבר ואת מכניס דור אחר, עכשיו יאמרו אין לדור המדבר חלק לעולם הבא, אלא תהא בצרן ותבוא עמהן, שנאמר (דברים לג-כא) ויתא ראשי עם צדקת ה' עשה". וכן מבואר במדרש (דב"ר ט-ט) על הכתוב (דברים לא-ד): "הן קרבו ימיך למות, כיון שקיבל עליו למות התחיל הקב"ה מפייסו, אמר ליה, חייך בעולם הזה הנהגת את בני, אף לעתיד לבוא על ידך אני מנהיג אותן, מנין שנאמר (ישעיה סג-יא) ויזכור ימי עולם משה עמו".

משה רבינו יהיה מלך המשיח

והנה מבואר בזוהר הקדוש (פרשת משפטים קכ.), כי משה רבינו שגאל את אבותינו ממצרים

אלא שעתה מוטלת עלינו חובת ההתבוננות במעשה ה' כי נורא הוא, מה ראה הקב"ה על ככה לסבב כבר מראשית הבריאה שיעמדו שני ההרים זה מול זה, כדי להציל את ישראל בדרכם לארץ דוקא על ידי נס כזה, שנתחברו שני ההרים - אחד מארץ ישראל ואחד מארץ מואב, כדי למחוץ את האמוריים שהתחבאו בנקיקים של הר מואב, שהרי הרבה דרכים למקום להביא למפלתם בלי שיצא ההר של ארץ ישראל ממקומו, ואין ספק שטמון כאן רעיון נשגב שצריך לעמול עליו עד כמה שידינו משגת.

עוד זאת ראוי להתבונן במה שדרשו בגמרא (קידושין ל:): פסוק זה: "את והב בסופה", על השלום והאהבה ששורה בסופו של דבר בין תלמידי חכמים שעוסקים בתורה:

"לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. מאי את אויבים בשער, אמר רבי חייא בר אבא, אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זרים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה".

מבואר מזה כי מה שכתוב ברישא של הפסוק: "על כן יאמר בספר מלחמות ה'", הכוונה בזה על תלמידי חכמים העוסקים במלחמתה של תורה שנעשו אויבים זה לזה, ועל כך מסיים הכתוב: "את והב בסופה", שאינם זרים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה. וצריך ביאור איך מתקשר הפשט של הכתובים, המדבר על הנס הגדול שנעשה לישראל בהרים הללו, עם הדרש של הגמרא המדבר על האהבה בין עוסקי תורה, שאינם זרים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה.

לעתיד לבוא יעברו ישראל שוב במדבר בדרכם לארץ

פתח דברינו יאיר לבאר הענין בזה, על פי מה שכתוב בשירת הים (שמות טו-א): "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר". והביא רש"י מה שדרשו בגמרא (סנהדרין צא:): "אמר רבי מאיר, מניין לתחיית המתים מן התורה, שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' - שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה". כלומר שבתחיית המתים עתידים ישראל לשר שוב את שירת הים.

והוסיף שם רש"י כי לפי זה גם מה שכתוב כאן בשירת הבאר: "אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה", הכוונה בזה שעתידים ישראל לשר את השירה הזאת לעתיד לבוא. ובהשקפה ראשונה תמוה מאד, מהו הענין שעתידים ישראל לחזור ולשר בגאולה העתידה את שירת הים ואת שירת הבאר, על הניסים שכבר היו בשעה שיצאו ממצרים.

חשבתי דרכי כי רש"י נתכוון לרמז לנו רעיון נכבד זה בלשון קדשו: "והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן הנקעים כמין קרנות ושדיים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור, נזדעזעו ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה, ונתקרב לצד הר של מואב, ונכנסו אותן השדיים לתוך אותן נקעים והרגום".

המשיל לנו רש"י את הסלעים הבולטים בהר של ארץ ישראל שנכנסו בתוך הנקעים, לאם המניקה את בנה חלב כדי להחיותו ולקיימו, כן נכנסו הקרנות והשדיים בתוך הנקעים החלולים בהר מואב, כדי להשפיע להם קדושת ארץ ישראל שגרמה למחוץ את האמוריים, מאחר שלא היה מקום חלול להתקיים. וכל זה בבחינת פועל דמיון לגאולה העתידה, שתתחבר ארץ ישראל עם חוץ לארץ על ידי שתתפשט קדושתה בכל העולם.

הנה כי כן ירווח לבנו להבין מה שכתוב בשירת הבאר: "אז ישיר ישראל עלי באר ענו לה" - "ישירי בלשון עתיד, שישירו ישראל שירה זו גם בגאולה העתידה. לפי האמור הביאור בזה, כי בגאולה העתידה כאשר יעברו ישראל שוב במ"ב המסעות שבמדבר, כאשר יגיעו לגבול מואב יתחברו שוב שני ההרים חיבור נצחי, ומשם תתפשט קדושת ארץ ישראל בכל הארצות, ועל חיבור והתפשטות זו יאמרו שוב שירה, ויכללו בה שבח והודאה על הנס של התחברות הראשונה שהצילה את ישראל, והיתה בבחינת פועל דמיון להתחברות זו.

"תשורי מראש אמנה, הר הוא ושמו אמנה"

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מאמר חכמינו ז"ל במדרש (שמו"ר כג-ה) על הפסוק (שיר השירים ד-ח): "אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה". ומפרש המדרש שהרמז בזה על קיבוץ הגלויות:

"אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי, מן המלכיות שנקראו לבנון, שנאמר (יחזקאל לא-ג) הנה אשור ארז בלבנון... תשורי מראש אמנה, אמר רבי יוסטא הר הוא ושמו אמנה, עד אותו ההר ארץ ישראל, ממנו ולהלן חוץ לארץ. אמר רבי אלעזר בר רבי יוסי, כשיגיעו הגלויות לשם יהיו אומרים שירה, לכך נאמר תשורי מראש אמנה".

ובהשקפה ראשונה הדבר סתום וחתום, מדוע דוקא כשיגיעו להר זה יאמרו שירה, זאת ועוד איפה מצינו בכל התנ"ך שיש הר בגבול ארץ ישראל ששמו אמנה. אך לפי האמור יש לומר כי היות שכבר למדנו מדברי רבינו בחיי בשם המדרש, שעתידי הקב"ה לקבץ את כל הגלויות

התחברות ההר של ארץ ישראל עם ההר של מואב, פועל דמיון להתפשטות קדושת ארץ ישראל בכל הארצות

רבינו בחיי: לעתיד לבוא ינהיג משה רבינו את ישראל דרך מ"ב מסעות במדבר ויכניסם לארץ ישראל

"אז ישיר ישראל" - בתחיית המתים ישירו ישראל שוב את שירת הבאר, כשיתחברו ההרים חיבור נצחי

מדרש: "תשורי מראש אמנה", הר ששמו אמנה בגבול ארץ ישראל - אמנה נטריון הר מואב נחל ארנון

ביקש הקב"ה ללמדנו בזה, כי בארץ ישראל טמונה כל כך הרבה קדושה, עד שהקדושה פורצת החוצה בבחינת קרנות ושדיים בולטות בגבולות של ארץ ישראל, ולעומת זה בחוץ לארץ יש כל כך הרבה חסר של קדושה, שהם מקור לכל הנקיים ומערות החלולים, עד שיש מקום לאמוריים ושאר אויבי הקדושה להתחבא שם.

אולם לעתיד לבוא עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, על ידי שתניק ותמלא את כל החללים של הנקיים והמערות שבחוץ לארץ עם קדושת ארץ ישראל, ועל ידי זה ימחצו כוחות הטומאה ויתנפצו לרסיסים כמו שנמחצו האמוריים, וזהו שכתוב (במדבר כד-ז): "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת".

התחברות ההרים בבחינת פועל דמיון

והנה ידוע מה שכתב הרמב"ם פרשת לך לך (בראשית יב ו), כי לפני כל נס צריך לעשות פועל דמיון למטה כדי לעורר הנס מלמעלה: "ודע כי כל גזירת עירין כאשר תצא מנח הגזירה אל פועל דמיון תהיה הגזירה מתקיימת על כל פנים, ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות". וכן כתב הספורנו (במדבר כ ח): "הניסים יעשהו הא"ל יתברך על ידי עבדיו עם הקדמת איזו תנועה מסודרת מאתו, כענין השליכהו ארצה, הרם את מטן, והכית בצור".

אמור מעתה כי מטעם זה כאשר עמדו ישראל להיכנס ראשונה לארץ ישראל דרך המדבר, אשר כפי שלמדנו מדברי רבינו בחיי עתיד הקב"ה בגאולה העתידה להביא את ישראל מהגלויות דרך המדבר לארץ ישראל, לכן הקב"ה המגיד מראשית אחרית דבר, הכין פועל דמיון לגאולתם של ישראל בגאולה העתידה, שיתחבר ההר בגבול של ארץ ישראל להיכנס בהר שהוא בגבול מואב בחוץ לארץ, כדי שתתפשט הקדושה העודפת שבה בקרנות הבולטות בכל העולם כולו, ועל ידי זה ימחצו ויתבטלו כל כוחות הטומאה.

העתידה שוב באותם המקומות שעברו ביציאתם ממצרים במדבר, כדי שיזכו לראות בכל מקום במבט חדש יותר נעלה את כל הניסים והנפלאות שעשה עמהם הקב"ה, ומטעם זה ישירו ישראל שוב את שירת הים ואת שירת הבאר ביתר שאת וביתר עז, על ההשגות החדשות שתתגלו להם על הניסים והנפלאות בקריעת ים סוף ובנחל ארנון.

עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל העולם

במסילה נעלה לבאר בדרך זו כמציץ מן החרקים מעט מזעיר חכמתו של הקב"ה, שסיבב כבר מראשית הבריאה להציל את ישראל בסוף מסעם ארבעים שנה במדבר, על ידי שיתחבר שני ההרים - ההר בצד ארץ ישראל וההר בצד מואב, וימחצו ביניהם את האמוריים שהתחבאו בהר מואב, על פי הידוע שעתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, ומקור הדבר במדרש (ילקוט שמעוני ישעיהו ס רמז תקג): "עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם".

נמצינו למדים מזה, כי בארץ ישראל נקבצו יחד כל כך הרבה קדושה המספיקה לקדש את כל העולם, אלא שלפני הגאולה העתידה צמצם הקב"ה את כל הקדושה רק בארץ ישראל, כדי לתת מקום לקיום הגלויות של ישראל בין אומות העולם, כי אם היתה הקדושה של ארץ ישראל מתפשטת בכל העולם באותה עוצמה שתתפשט לעתיד לבוא, לא היה שום מקום לקיום הכוחות המתנגדים לקדושת ישראל.

מעתה יאירו עינינו להציע לאוהבי התורה רעיון חדש בדחילו ורחימו, כי זהו הענין שסיבב הקב"ה כבר מראשית הבריאה לברוא שני הרים זה לעומת זה, ההר בצדה של ארץ ישראל שיש לה קרנות בולטות של סלעים, הניצבים ממש מול נקיקים ומערות חלולים בהר בצדה של ארץ מואב, אשר שם התחבאו האמוריים עם חצים ובליסטראות כדי להרוג בישראל.

אינו מחזיק], אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקרינו, [משקרים אתם בגדולתה של ארץ ישראל], אמר ליה ארץ צבי כתיב בה, מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא [מתפשטת], ובזמן שאין יושבין עליה גמדא" - מצטמצמת.

נמצא לפי זה שארץ ישראל מצד עצמה יש לה גבולות מצומצמות, אך היא נקראת ארץ צבי כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מוסיף עליה כהנה וכהנה, כדי שתוכל להחזיק ריבוי האוכלוסין של ישראל היושבים עליה. לפי זה מחדש ה"תפארת יהונתן", כי אותו חלק בארץ ישראל שהוא מצד גודלה הטבעי, היא בבחינת ירושה מהאבות הקדושים, אך מה שהקב"ה מוסיף עליה כהנה וכהנה הוא מה שהקב"ה נותן לנו בבחינת מתנה ולא בתורת ירושה.

בדרך זו הוא מבאר עוד, כי מה שהקב"ה מוסיף על ארץ ישראל להגדיל אותה הוא רק בזכות העמל בתורה שבעל פה, שהרי הקב"ה נתן לנו תורה שבכתב, שמפורשות בה כל המצוות, עליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע, ונתן רשות לחכמי תורה שבעל פה לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות על פי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, ועל ידי זה יגדיל תורה ויאדיר בבירורי וליבון ההלכות בתורה שבעל פה.

וכן נתן להם כח מיוחד (ויקרא יח-ל): "ושמרתם את משמרת", ודרשו (יבמות כא): "עשו משמרת למשמרת" - שיגזרו גזירות ויגדרו גדרים לשמירת התורה. לכן כנגד תורה שבכתב שהיא קבועה וקיימא, נתן הקב"ה לישראל ארץ בבחינת ירושה כפי גודלה הטבעי שקבועה וקיימא, אבל כנגד תורה שבעל פה שעל ידה מתרחבים גבולות התורה והמצוות בתוספת מרובה, נתן הקב"ה לישראל ארץ ישראל בבחינת מתנה בתוספת מרובה על העומד עכדה"ק.

מעתה יש לומר לפי מה שכבר הבאנו ביאור המדרש על נבואת הנביא על הגאולה העתידה: "כי תורה מאתי תצא - תורה חדשה מאתי תצא", אם כן הרי יתגלו גילויים חדשים בתורה שבעל פה שלא שמעתם אוזן מעולם, לכן בזכות גילויים אלו עתידה ארץ ישראל שתתפשט קדושתה בכל העולם, ויתקיים בנו הבטחת הנביא (ישעיה יא-ט): "כי מלאה הארץ דעה את ה'", במהרה בימינו אמן.

וכן מצינו הבדלים בהלכה ובמנהגים בין בני ארץ ישראל לבני בבל, כפי שחכמינו ז"ל מתבטאים בגמרא פעמים רבות (ברכות ה:; שם מד., שבת ט: ועוד): "הא לן והא להו". נמצא לפי זה כי לעתיד לבוא כאשר תתפשט קדושת ארץ ישראל בכל הארצות, לא יהיה שום הבדל בין תורת ארץ ישראל לתורת בבל, כי כל העולם כולו יהיה בבחינת: "אז יצא דארץ ישראל מחכים".

הנה כי כן כמה עמקו דברי חכמים שדרשו על הכתוב: "את והב בסופה - אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה". כי מאחר שכתוב זה מספר על התחברות ההר של ארץ ישראל עם ההר של מואב, בבחינת פועל דמיון על לעתיד לבוא שתתפשט קדושת ארץ ישראל בכל העולם, לכן יפה הוא נדרש גם על האהבה שתשרור בין כל לומדי תורה בלי יוצא מן הכלל.

התפשטות ארץ ישראל בזכות: "תורה חדשה מאתי תצא"

והנה מאמר נפלא זה כיון שבא לידינו: "עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם", דבר בעתו מה טוב לתת טעם לשבח לכך, על פי הקדמה נפלאה ממשנתו הטהורה של הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל ב"תפארת יהונתן" (פרשת ראה על הפסוק כי ירחיב ה' את גבולך).

שעמד על המחקר לבאר מה שמצינו בתורה שהקב"ה מכנה את ארץ ישראל בלשון מתנה, כמו שאמר משה ליתרו (במדבר י-ט): "נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם". ובפרשת שנייה של קריאת שמע (דברים יא-יז): "הארץ הטובה אשר ה' נותן לכם", ולפעמים מכנה אותה בלשון ירושה (דברים טז-כ): "צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ", וכהנה רבות.

וביאר הענין על פי מה ששינינו בגמרא (גיטין זז): "אמר רב יהודה אמר רב אסי, ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך, וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים... אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שיתין ריבונותא קני לא מחזיק, [אני ראייתי אותו מקום ואפילו ששים רבוא קנים

ויעבירם לארץ ישראל דרך המדבר, נמצא שעתידיים להגיע לאותו הר בגבול ארץ ישראל שנתחבר עם הר מואב למחוז את האמוריים, לכן נקרא אותו הר בכינוי "אמנה", כי הוא עורר וחיזק אצל ישראל את אמונתם בה' ששומר עליהם להצילם מכל צרה וצוקה.

מעתה מבואר היטב הטעם שיאמרו שם שירה, כי לעתיד לבוא כאשר יעברו הגלויות דרך המדבר ויגיעו לגבול מואב כדי להיכנס לארץ, יתחברו שוב שני ההרים הללו חיבור נצחי, כדי שתתפשט משם קדושת ארץ ישראל בכל הארצות, ויאמרו אז שוב שירת הבאר כנרמז בפסוק: "אז ישיר ישראל", והרי זה מתאים להפליא עם דברי המדרש שעל כך נאמר: "תשורי מראש אמנה". ויש להוסיף בזה פרפרת נאה, כי היות שהר זה עתיד להתחבר עם הר מואב על יד נחל ארנון, לכן נרמז ענין זה בשם אמנ"ה נוטריקון יחל א'רנון ה'ר מ'ואב.

שלום בין חכמי ארץ ישראל לחכמי בבל

בדרך המלך נלך לבאר לפי זה מה שדרשו חכמינו ז"ל מקרא זה: "את והב בסופה", על השלום השורר בין לומדי תורה: "אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה". וצריך ביאור איך מתקשר דרש זה עם פשט ההתחברות של שני ההרים.

אך לפי האמור יש לבאר הענין בזה, על פי מה שמצינו הבדל בין דרגת התורה בארץ ישראל לדרגת התורה בבבל, כמבואר בגמרא (ב"ב קנח:): "אז יצא דארץ ישראל מחכים". וכן מבואר במדרש (ב"ר טז-ד) על הכתוב (בראשית ב-יב): "וזהב הארץ ההוא טוב - מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל".

עוד מבואר בגמרא (סנהדרין כד.) על הכתוב (איכה ג-ו): "במחשכים הושיבני כמתי עולם, אמר רבי ירמיה זה תלמודה של בבל". ופירש רש"י: "במחשכים הושיבני, שאין נוחין זה עם זה ותלמודם ספק בידם". ובגמרא (כתובות עה.): "אמר אביי וחד מינייהו עדיף כתי מינין". פירוש, אחד מבני ארץ ישראל חשוב כשנים מבני בבל.

נדבת הרה"ח ר' יצחק פורסטר וב"ב הי"ו
לעילוי נשמת נכדם הילד יהודה (לייבי) ע"ה בן ר' נחמן ני"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com